

חיסכון למצבי משבר קיצוניים – תקציר

פרופ' יוג'ין קנדל ופרופ' קרנית פלוג

מגפת הקורונה הסבה נזק עצום הן לרמת החיים והן לחיים עצמם. מאחר ולמרבית האוכלוסייה (בישראל, כמו במדינות אחרות) אין חסכוניות זמינים לעת צרה בהיקף משמעותי, שהיו יכולים להקל על התמודדות עם תקופה של היעדר הכנסה, הנטל של מניעת ירידה חדה בהכנסה ובצריכה נפל על הממשלה ועל משלמי המיסים העתידיים. כתוצאה מכך הממשלה נדרשה ללוות בהיקף גדול מאוד כדי לפרוש רשת ביטחון רחבה ויקרה, כדי לתמוך בפרטים, שכירים, עצמאיים, בעלי עסקים קטנים, שהכנסתם נפגעה בעקבות צעדי הממשלה למניעת התפשטות המגיפה, ובאותו זמן להוציא סכומי עתק כדי לעמוד בצרכי מערכת הבריאות והמערכת הלוגיסטית להתמודדות עם המגיפה. כל זאת, בתקופה של לחצים פוליטיים וירידה בהכנסות ממסים (שבישראל הוקלה במידת מה בזכות שגשוג ההיי-טק). תוספת הוצאה מומנה באמצעות חוב, שבמקרה, גיוסו התאפשר בריביות נמוכות. בתנאים שונים בשוק ההון בארץ ובחו"ל כפי שקיים היום, היה נוצר קושי לממן את ההוצאות הללו באמצעות הגדלת החוב.

משבר זה המחיש כי המערכת הקיימת של "בולמי הזעזועים" באמצעות ביטוח אבטלה, החיסכון המוסדי, והחסכון הפרטי אינם נותנים מענה הולם למצב של מגה-זעזוע מקרו כלכלי (MMS), למשל פגיעה בתוצר בהיקף של 10 אחוזים בעקבות אירוע עולמי או מקומי. לא ניתן לרכוש ביטוח בחו"ל כנגד אירוע מסוג זה. לפיכך עולה השאלה האם קיימת דרך טובה יותר להתמודד עם MMS.

כדי לייצר בולם זעזועים המתאים לאירועי MMS אנחנו מציעים להקים מערך מחייב של חשבונות חיסכון לאירועים חריגים (PSA) לכל אזרח המתחיל לחסוך לפנסיה, כך שבבוא העת יצטבר לכל אזרח סכום שיאפשר שימור רמת החיים של טרם המשבר ל-N חודשים גם ללא הכנסה. חשבון זה יהיה אישי, ובלתי תלוי במקום העבודה או המגורים. הממשלה תסבסד את החיסכון ב-PSA, באמצעות הטבות מס או הפקדות ישירות (תלוי בגובה ההכנסה). בעת מגה-משבר מקרו כלכלי הממשלה תאשר שימוש בחיסכון שנצבר ב-PSA לכלל הציבור, אך ההחלטה לעשות בו שימוש תהיה בידי כל פרט ופרט. אנחנו מאמינים שקיום של חשבונות מסוג זה יקטין במידה רבה את העלות הכלכלית של מגיפה או מגה-זעזוע מקרו כלכלי אחר. כך למשל, אם לפרטים היו חשבונות בעת משבר הקורונה ההחלטה על הטלת סגר מוקדם יותר כדי למנוע התפשטות התחלואה הייתה קלה יותר, והייתה מצמצמת את התחלואה ואת העלות הכבדה של המגיפה על הכלכלה. כמו כן לממשלה היה זמן הערכות ולמידה להפעלת מדיניות שקולה ולא בהולה, כולל גיוס משאבים ללא לחץ. אפשר להשיג תוצאה כזו לקראת המגיפה או הזעזוע הבא בעלות קטנה יחסית. המנגנון המוצע יפרוס את העלות של הזעזוע על פני כמה עשורים (לפני ואחרי האירוע) במקום לשאת במלוא העלות בקורת הזעזוע, ובכך יקטין משמעותית את הפגיעה ברווחה.

אנו סבורים שהמימון והתפעול של חשבונות ה-PSA אפשרי ללא עלויות גבוהות ומציעים כמה פתרונות. ישראל היא ייחודית בתחום זה – חוק פנסיה חובה והעובדה של-30% מהאוכלוסייה ישנם קרנות השתלמות במימון חלקי של הממשלה, מאפשרת שיטת מימון פשוטה יחסית, וזולה בהרבה ממה שמדינות אחרות מסוגלות לעשות.